

พฤติกรรมการผลิตผักปลอดภัยของเกษตรกร ตำบลนาเสียว

อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

The Behavior of Farmers' Safe Vegetables Production in Na Siaw Sub-District, Mueang District, Chaiyaphum Province

ประมุข ศรีชัยวงศ์, อินทรพรณ์ อินทรประจบ,
สมศักดิ์ จันทอง, ธรรมรัตน์ โพธิ์สุวรรณปัญญา และ ชูเกียรติ ผลาผล
มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

**Pramuk Srichaiwong, Inthraporn Intaraprajob,
Somsak Chanphong, Thammarat Photisuwanpanya and Chukiat Phalapol**
Chaiyaphum Rajapath University, Thailand
Corresponding Author, Email : inthraporn@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความรู้ความเข้าใจและพฤติกรรมการด้านการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดภัยตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ 2) ศึกษาสภาพการตัดสินใจ การขยายการผลิตและการตลาดผักปลอดภัย และ 3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมพฤติกรรมการผลิตผักปลอดภัยของเกษตรกรปลูกผักตำบลนาเสียว กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 30 ราย ซึ่งได้มาด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง จากเกษตรกรที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการเครื่องมือที่ใช้การวิจัย ได้แก่ 1) แบบสอบถามพฤติกรรมการผลิตผักปลอดภัยของเกษตรกร 2) แบบสำรวจและแบบสังเกตพฤติกรรมการผลิตผักปลอดภัยของเกษตรกร 3) แบบสัมภาษณ์ข้อมูลพื้นที่ ทศนคติ ปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรที่มีต่อการผลิตผักปลอดภัย การวิเคราะห์คะแนนความรู้ความเข้าใจ ด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และความพึงพอใจของเกษตรกรโดยใช้สถิติพื้นฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. เกษตรกร ส่วนใหญ่มีความเข้าใจดีในเรื่อง การผลิตผักปลอดภัย มีประสบการณ์ปลูกผักปลอดภัย 11-15 ปี ผักที่นิยมปลูกมากที่สุด 5 อันดับแรก คือ ผักบุ้งจีน โหระพากะเพรา ข้าวโพดหวาน และคะน้า
2. เกษตรกรมีความต้องการที่จะผลิตผักปลอดภัยต่อไป ในอนาคตจะมีการขยายพื้นที่ปลูกให้มากขึ้นเพื่อที่จะได้ปลูกพืชผักที่หลากหลายตรงตามความต้องการของตลาดผู้บริโภค การเพิ่มช่องทางในการจำหน่ายให้มากขึ้น

3. แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมพฤติกรรมการผลิตผักปลอดภัยของเกษตรกรตำบลนาเสียว มี 4 แนวทาง คือ 1) พัฒนาและขยายเครือข่ายในวงกว้าง 2) พัฒนาศักยภาพในการผลิตของเครือข่าย 3) พัฒนาความร่วมมือกับหน่วยงาน องค์กรภายนอกต่างๆ และ 4) ส่งเสริมและสร้างความตระหนักให้กับเยาวชน

คำสำคัญ : พฤติกรรม; การผลิตผักปลอดภัย; เกษตรกร

Abstracts

The objectives of this research were 1) to study knowledge, understanding and production practices of safe vegetable farmers in Na Siew Sub-District, Muang District, Chaiyaphum Province; 2) to study decision-making conditions. expanding the production and marketing of safe vegetables in Na Siew Sub-District; and 3) studying the guidelines for developing and promoting the production behavior of safe vegetables among farmers in Na Siew Sub-District. The sample consisted of 30 farmers in Na Siew which were obtained by specific purposive sampling from farmers in Na Siew Sub-District, Muang District, Chaiyaphum Province. who voluntarily participate in the project The research instruments were 1) a questionnaire on the production behavior of safe vegetables of farmers 2) a survey and an observation form on the production of safe vegetables of the farmers 3) Interview form for general information of the area physical environment. The data were analyzed using mean and standard deviation of scores by using basic statistics (mean, over standard deviation), data obtained from in-depth interviews and focus group discussions by content analysis.) and farmers' satisfaction with data analysis training using basic statistics.

The results of the research found that

1. Most farmers have a good understanding of safe vegetable production Has 11-15 years of experience in growing safe vegetables. The top 5 most popular vegetables are Chinese morning glory, sweet basil, sweet corn and kale.

2. Farmers have a need to continue to produce safe vegetables. In the future, there will be more planting areas in order to grow a variety of vegetables to meet the needs of the consumer market. adding more distribution channels

3. Approaches for developing and promoting safe vegetable production behaviors of farmers in Na Siew sub-district include 4 approaches: 1) develop and expand a broad network; 2) develop the production potential of the network; 3) develop cooperation with other agencies. external organizations; and 4) promoting and raising awareness among youth.

Keywords : Behavior; Safe Vegetable Production; Farmers

บทนำ

พืชผักถือเป็นอาหารที่คู่กับผู้บริโภคมาอย่างยาวนาน เนื่องจากผู้บริโภคนิยมนำมารับประทานร่วมกับน้ำพริกหรืออาหารเผ็ดได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังมีคุณค่าทางโภชนาการอาหารทั้งวิตามินและเกลือแร่ที่ให้คุณประโยชน์ต่อร่างกาย โดยส่วนใหญ่ความต้องการผู้บริโภคจะนิยมเลือกพืชผักที่มีความสวยงามปราศจากการกัดแทะหรือร่องรอยของแมลงและศัตรูพืชต่างๆ จึงทำให้ผู้ผลิตหรือเกษตรกร ผลิตพืชผักออกมาโดยใช้

สารเคมีหรือยาฆ่าแมลงเพื่อให้ผลผลิตที่ได้ออกมาสวยงามและหน้าตาน่ารับประทานตามความต้องการของตลาดและยังได้ที่ราคาสูง เมื่อผู้บริโภคนำมาบริโภคแล้วอาจจะได้รับอันตรายจากสารพิษตกค้างได้ (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2557 : 54) ดังนั้นเกษตรกรจึงต้องหันมาให้ความสำคัญกับการผลิตพืชผักให้ปราศจากสารเคมีตกค้าง หรือเรียกอีกอย่างว่า การผลิตผักปลอดภัย โดยที่เกษตรกรควรลดการใช้สารเคมีและยาฆ่าแมลง หรือหาวิธีทางธรรมชาติมาประยุกต์ใช้ เช่น การใช้สารสกัดจากสะเดา มีคุณสมบัติช่วยป้องกันและกำจัดแมลงได้ อีกทั้งไม่มีการตกค้างของสารเคมี เพื่อความปลอดภัยของผู้ผลิตหรือเกษตรกร ผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม จุดประสงค์ของการปลูกผักปลอดภัย คือ การไม่เพิ่มสารเคมีลงสู่สิ่งแวดล้อม ซึ่งจะทำให้การทำเกษตรเป็นธรรมชาติมากที่สุด และที่สำคัญคือผู้บริโภคจะไม่ได้รับสารเคมีหรือได้รับอย่างน้อยที่สุด ข้อดีของการปลูกผักปลอดสารพิษ จะทำให้ได้ผักที่มีคุณภาพไม่มีสารพิษตกค้างเกิดความปลอดภัยแก่ผู้บริโภค ช่วยให้เกษตรกรผู้ปลูกผักมีสุขภาพอนามัยดีขึ้น เนื่องจากไม่มีการฉีดพ่นสารเคมีป้องกันและยากำจัดศัตรูพืช นอกจากนี้ยังช่วยลดต้นทุนการผลิต ค่าใช้จ่ายในการซื้อสารเคมี และยังช่วยเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกรมากขึ้น เนื่องจากผลผลิตที่ได้มีคุณภาพ ทำให้สามารถขายผลผลิตได้ในราคาที่สูงขึ้น (ดุขฎิ พรหมทัต, 2554 : 34) เนื่องจากในสภาพการณ์ปัจจุบัน สังคมไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าผู้บริโภคต้องการความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัยและความซื่อสัตย์จากการผลิตสินค้าปลอดภัยจากผู้ผลิต แต่ความสามารถในสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภคและการสร้างความน่าเชื่อถือทางด้านการตลาดสามารถทำได้เช่นกัน แม้ว่าการตลาดจะมีเงื่อนไขในการแข่งขันและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและตลอดเวลา และการที่เกษตรกรผู้ผลิตผักปลอดภัยจะดำเนินอยู่ได้อย่างยั่งยืน จำเป็นจะต้องคำนึงถึงความต้องการของตลาดหรือผู้บริโภคเป็นหลัก ดังที่วราภรณ์ ปัญญาวิ (2554 : 107-127) กล่าวว่า ประเด็นที่เป็นการสนับสนุนให้เพิ่มการผลิตของผู้ปลูกผักปลอดภัยมากขึ้น โดยเฉพาะการปลูกพืชผักจะต้องขยายพื้นที่ จำเป็นต้องมีแรงงานเพิ่ม เพื่อการพัฒนาเกษตรปลอดภัยและเป็นความสำคัญที่นำไปสู่ความยั่งยืน เกษตรกรในพื้นที่ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ มีอาชีพหลัก คือ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยการทำนา ทำไร่ (มันสำปะหลัง) ทำสวน ปลูกพืชผักสวนครัว ฯลฯ แต่การประกอบอาชีพเกษตรกรรมก็ยังมีประสบปัญหาทั้งภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม ภัยแล้ง และปัญหาความผันผวนของราคาสินค้าเกษตร นับว่าเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อรายได้หลักของเกษตรกร เป็นผลทำให้เกิดสถานะทุนจม เกษตรกรขาดสภาพคล่องไม่มีเงินหมุนเวียนมาลงทุนในการทำเกษตรรอบต่อไปหรือต้องมีการกู้หนี้ยืมสินทั้งในและนอกระบบมากขึ้น (อินทราภรณ์ มงคลขจรกิตติ และ สมศักดิ์ มงคลขจรกิตติ, 2560 : 94) ดังนั้นจึงมีการจัดตั้งกลุ่มขึ้นมาเพื่อปลูกผักปลอดภัย สร้างอาชีพใหม่ และมีรายได้เสริมที่จะช่วยเหลือเกษตรกรอีกทางหนึ่ง อย่างไรก็ตามปริมาณการผลิต ช่วงเวลาของการซื้อขาย และราคายังเป็นปัญหา เนื่องจากช่วงเวลาของความต้องการและการสนองตอบไม่สมดุลกัน สถานการณ์ภัยธรรมชาติและราคาสินค้าที่มีความผันผวนเป็นประเด็นสำคัญที่เป็นปัญหากับเกษตรกร เพื่อให้การดำรงอยู่ของอาชีพการปลูกผักปลอดภัยเป็นไปอย่างมั่นคงและต่อเนื่อง จึงนำไปสู่การประเมินถึงพฤติกรรมของเกษตรกรผู้ผลิตผักปลอดภัยซึ่งถือเป็นเรื่องที่จะต้อง

ศึกษา โดยเฉพาะกระบวนการการผลิตและแนวทางการขยายการผลิตและการตลาดผักปลอดภัย เพื่อให้ข้อมูลสารสนเทศและแนวทางในการพัฒนาเกษตรกรให้มีประสิทธิภาพในการผลิต จนเกิดความมั่นคงของรายได้และมีสุขอนามัยที่ดี มีการรักษาสมดุผลการผลิต ระบบนิเวศและลดต้นทุนในการผลิต ทำให้ชุมชนมีการใช้ทรัพยากรปลอดสารพิษอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตผลทางการเกษตรให้เป็นผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจแบบยั่งยืน สามารถสร้างรายได้สู่ครัวเรือนและชุมชนได้มากขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) ศึกษาความรู้ความเข้าใจและพฤติกรรมการด้านการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดภัยตำบลนาเสียว อำเภอมะนัง จังหวัดชัยภูมิ
- 2) ศึกษาสภาพการตัดสินใจ การขยายการผลิตและการตลาดผักปลอดภัยตำบลนาเสียว
- 3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมพฤติกรรมการผลิตผักปลอดภัยของเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดภัยตำบลนาเสียว

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้รูปแบบผสม (Mixed Method) โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ อายุ เพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการปลูกผักปลอดภัย

ตัวแปรตาม ได้แก่ พฤติกรรมการผลิตผักปลอดภัยของเกษตรกร ตำบลนาเสียว อำเภอมะนัง จังหวัดชัยภูมิ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ เกษตรกรกลุ่มปลูกผักปลอดภัยตำบลนาเสียว อำเภอมะนัง จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 90 ราย

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เกษตรกรกลุ่มปลูกผักปลอดภัย ตำบลนาเสียว อำเภอมะนัง จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 30 ราย ซึ่งได้มาด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Specific Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

1. แบบสอบถามพฤติกรรมการผลิตผักปลอดภัยของเกษตรกรกลุ่มปลูกผักปลอดภัยตำบลนาเสียว อำเภอมะนัง จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 1 ฉบับ โดยแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ซึ่งประกอบด้วย 3 ตอน ดังนี้ คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklists) หลายตัวเลือกตามลักษณะของข้อมูลส่วนตัว ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการผลิตผักปลอดภัยของเกษตรกรกลุ่มปลูกผักปลอดภัยตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ แบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแนวคิดของลิเคิร์ท (Likert scale) แสดงระดับความคิดเห็น แบ่งเป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ซึ่งกำหนดให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นแต่ละข้อคำถาม ระดับใดระดับหนึ่งระดับเดียว และตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด (Open ended Questioning) โดยเปิดโอกาสให้ผู้ตอบแบบสอบถามสามารถแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมการผลิตผักปลอดภัยของเกษตรกรกลุ่มปลูกผักปลอดภัยตำบลนาเสียว

2. แบบสำรวจ และแบบสังเกตพฤติกรรมการผลิตผักปลอดภัยของเกษตรกรกลุ่มปลูกผักปลอดภัยตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 1 ฉบับ มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklists) หลายตัวเลือกตามลักษณะพฤติกรรมของเกษตรกร

3. แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ข้อมูลด้านการผลิตและการตลาดของเกษตรกร ทัศนคติของเกษตรกรที่มีต่อการผลิตผักปลอดภัย ปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรในการผลิตและการตลาดของผักปลอดภัยของเกษตรกร จำนวน 1 ฉบับ

การทดสอบเครื่องมือ

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำแบบสอบถามตามกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยได้ทำการตรวจสอบความแม่นยำและความเชื่อมั่น ดังนี้

ความเที่ยงตรงของเนื้อหา ในการทดสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาแบบสอบถามพฤติกรรมการผลิตผักปลอดภัยของเกษตรกรกลุ่มปลูกผักปลอดภัยตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ โดยใช้แนวคิดต่างๆ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

ความเชื่อมั่นของเครื่องมือ ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบสอบถามทั้งฉบับ จากจำนวนแบบสอบถามที่นำไปทดสอบกลับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ฉบับ มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม เท่ากับ 0.85 นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ที่ได้ไปทดลองใช้กับกลุ่มที่คล้ายกับกลุ่มตัวอย่างในการวิเคราะห์ครั้งนี้ จำนวน 20 ชุด เพื่อหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้การหาค่าความเชื่อมั่นตามวิธีของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ซึ่งปรากฏผลความน่าเชื่อถือของแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ 0.85

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลของการประเมินพฤติกรรมการผลิตผักปลอดภัยของเกษตรกรกลุ่มปลูกผักปลอดภัยตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) เป็นการเก็บข้อมูล ที่ได้จากการสำรวจ สังเกตและจากการสอบถามหรือสัมภาษณ์เกษตรกรในเรื่องข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ข้อมูลด้านการผลิต

และการตลาดของเกษตรกร ทัศนคติของเกษตรกรที่มีต่อการผลิตผักปลอดภัย ปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรในการผลิตและการตลาดของผักปลอดภัยของเกษตรกร

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมเอกสารทางวิชาการ วารสาร รายงานการศึกษา บทความ และงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้อง เกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดภัยปราชญ์ท้องถิ่น ตลอดจนข้อมูลที่ได้จากหน่วยงานราชการ เช่น ผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน

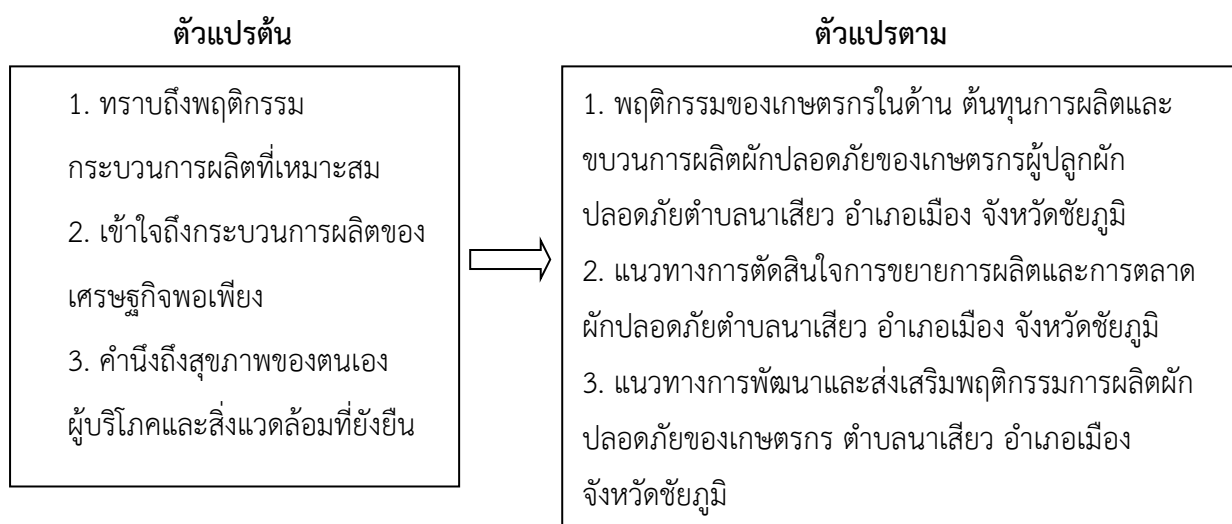
การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนต่าง ๆ ด้วยโปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลสำเร็จรูป ดังต่อไปนี้

1. นำข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามของนักศึกษามาตรวจ บันทึกข้อมูลลงในโปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลสำเร็จรูป การศึกษาวิจัยในเชิงปริมาณ (quantitative approach) จากเกษตรกรผู้ปลูกผักโดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จากการเตรียมการผลิต การดำเนินการผลิต จากแบบสอบถามด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อหาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพ (qualitative approach) จากกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดภัย ปราชญ์ท้องถิ่น และผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนโดยวิธีการสัมภาษณ์และถอดความด้วยวิธีพรรณนา เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 วิจัย การศึกษา ศึกษาจากแบบสอบถาม จำนวน 2 แบบ คือ โดยเชิงปริมาณจากกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดภัย และในเชิงคุณภาพจากกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดภัย ปราชญ์ท้องถิ่นและผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนขั้นตอนและวิธีการในการวิเคราะห์วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จากแบบสอบถามโดยโปรแกรมสำเร็จรูปจากเกษตรกรและการเรียงความการสนทนาและสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากเกษตรกร ปราชญ์ท้องถิ่นและผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนในตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

2. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

1. เกษตรกรส่วนใหญ่มีความเข้าใจเป็นอย่างดีในเรื่อง การผลิตผักปลอดภัย นั่นคือ ผักปลอดภัยเป็นผักที่มีการใช้ปุ๋ยและสารเคมีที่ไม่เกินระดับมาตรฐานตามที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด เพราะกระบวนการปลูกเกษตรกรยังมีการใส่ปุ๋ยเคมี มีการฉีดพ่นยาฆ่าแมลงทั้งสารเคมีและใช้สารชีวภาพช่วยอีกทางหนึ่ง เช่น สารสกัดจากสะเดา สาบเสือ และผงถ่าน เป็นต้น ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ปลูกผักปลอดภัย 11-15 ปี ร้อยละ 65.63 กลุ่มปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษเป็นการรวมกลุ่มการปลูกผักเพื่อการผลิตและการตลาดผักที่นิยมปลูกรวบรวมและส่งขายบริษัทที่มารับซื้อมากที่สุด 5 อันดับแรก คือ ผักบุ้งจีน โหระพา กะเพรา ข้าวโพดหวาน และคะน้า นอกจากนี้ยังมีพริก ถั่วฝักยาว พักทอง แตงและมะเขือเทศ เป็นต้น

2. สภาพการตัดสินใจขยายการผลิตและการตลาดในการผลิตผักปลอดภัยของเกษตรกรเกษตรกรกลุ่มนี้มีความต้องการที่จะผลิตผักปลอดภัยต่อไป อีกทั้งวางแผนในอนาคตว่าจะมีการขยายพื้นที่ปลูกให้มากขึ้นเพื่อที่จะได้ปลูกพืชผักที่หลากหลายตรงตามความต้องการของตลาดผู้บริโภค บริษัทที่เข้ามารับซื้อนอกจากนี้เกษตรกรยังต้องมีการปรับตัวทั้งการผลิต การตลาด การเพิ่มช่องทางในการจำหน่ายให้มากขึ้นมีการวางแผนการตลาดและมองตลาดเพื่อการปรับเปลี่ยนแผนการผลิตและการตลาดอย่างต่อเนื่องสิ่งที่เป็นกังวลของเกษตรกรที่ส่งผลต่อการตัดสินใจขยายการผลิตและการตลาด คือ ไม่มีผู้สืบทอดธุรกิจปลูกผักในครัวเรือนและสินค้าไม่มีตราสัญลักษณ์หรือแบรนด์เป็นของตัวเอง ทำให้สินค้าไม่เป็นที่รู้จักภายใต้การผลิตและการตลาดของเกษตรกร อาชีพปลูกผักเป็นอาชีพรองจากอาชีพหลักคือการทำนา ซึ่งเป็นอาชีพที่มีความสำคัญ สามารถสร้างรายได้ที่แน่นอนและต่อเนื่องตลอดทั้งปีส่วนใหญ่เกษตรกรมีการใช้สารเคมีในแปลงผลิตผัก โดยมากเป็นลักษณะของการผสมผสานระหว่างการใช้สารเคมีและสารชีวภาพ เพื่อให้ได้ปริมาณและคุณภาพผลผลิตเกษตรตามความต้องการของผู้บริโภค ดังนั้นต้องมีการควบคุมการใช้สารเคมีหรือลดการใช้สารเคมี โดยใช้สารชีวภาพควบคู่กันไป และมีการวางแผนการผลิต เพื่อให้ผลผลิตที่ได้มีปริมาณสารตกค้างที่ไม่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภคหรือได้ผลผลิตที่ไม่มีสารเคมีตกค้างหรือปลอดสารเคมี จึงจะพัฒนาไปสู่การผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษได้

3. ผลการศึกษาและวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมพฤติกรรมการผลิตผักปลอดภัยของเกษตรกร ตำบลนาเสียว อำเภอมะนัง จังหวัดชัยภูมิ สามารถนำมากำหนดเป็นแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมพฤติกรรมการผลิตผักปลอดภัยของเกษตรกร ตำบลนาเสียว อำเภอมะนัง จังหวัดชัยภูมิ ได้เป็น 4 แนวทางหลัก ดังนี้ 1) พัฒนาและขยายเครือข่ายในวงกว้าง เช่น เพิ่มจำนวนสมาชิกของเครือข่ายเดิมที่มีอยู่แล้วในแต่ละหมู่บ้านเพื่อให้มีศักยภาพในการผลิตผลผลิตให้มากขึ้น ทั้งในด้านชนิดและปริมาณ จัดตั้งเครือข่ายระดับตำบล เป็นต้น 2) พัฒนาศักยภาพในการผลิตของเครือข่าย ทั้งในระดับบุคคล และระดับเครือข่ายผ่านกระบวนการฝึกอบรม ประชุม สัมมนา และเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในด้านที่เกี่ยวข้อง 3) พัฒนาความร่วมมือกับหน่วยงานองค์กรภายนอก ทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน หน่วยงานท้องถิ่น องค์กรต่างๆ ส่งเสริมให้เครือข่ายมีความเข้มแข็งและมีระบบการบริหารจัดการที่ยั่งยืน 4) ส่งเสริมและสร้างความตระหนักให้กับเยาวชน เช่น

การกำหนดหลักสูตรการปลูกผักปลอดสารพิษหรือเกษตรกรรมธรรมชาติในชั้นเรียนตั้งแต่ระดับประถมศึกษา การกำหนดให้สถานศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษาทุกแห่ง ต้องมีพื้นที่ปลูกพืชผักที่ไม่ใช้สารเคมี เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ ฝึกปฏิบัติทั้งทางด้านการผลิตและการวางแผนการผลิตในระดับโรงเรียน การส่งเสริมให้มีการนำพืชอาหารที่ปลอดภัยมาเป็นวัตถุดิบในการผลิตอาหารกลางวันภายในโรงเรียน เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาความรู้ความเข้าใจและลักษณะการผลิตของเกษตรกรกลุ่มปลูกพืชผักปลอดสารพิษ บ้านนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีความเข้าใจเป็นอย่างดีในเรื่อง การผลิตผักปลอดภัย เกษตรกรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการผลิตผักปลอดภัยของเกษตรกรในการรับรู้ สัมผัส โดยอาศัยจากประสบการณ์เดิม และประสบการณ์ใหม่ของเกษตรกรซึ่งก่อให้เกิดความตระหนักรู้ในเรื่องการผลิตผักปลอดภัย ใส่ใจคุณภาพสิ่งแวดล้อม และการส่งผลกระทบต่อผู้ผลิตและผู้บริโภคเป็นอย่างดี โดยรวมมีค่าเฉลี่ย 3.63 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) 0.36 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ เกษตรกรกลุ่มปลูกพืชผักปลอดสารพิษ บ้านนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิส่วนใหญ่มีประสบการณ์ปลูกผักปลอดภัย 11–15 ปี กลุ่มปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษเป็นการรวมกลุ่มการปลูกผักเพื่อการผลิตและการตลาด มีรูปแบบการทำเกษตรผสมผสาน ร้อยละ 93.75 ส่วนใหญ่มีประสบการณ์การผลิต จึงมีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับค่อนข้างดีและคลุกคลีอยู่กับการปลูกผักปลอดสารพิษมาเป็นเวลานานจึงทำให้มีความรู้ความเข้าใจและมีทัศนคติที่ดีต่อการปลูกผักปลอดสารพิษและผลการศึกษายังพบว่า เกษตรกรกลุ่มปลูกพืชผักปลอดสารพิษ บ้านนาฝายมีองค์ความรู้ในเรื่องปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ คือ 1) เกษตรกรมีความเข้าใจในระดับมากที่สุดเกี่ยวกับด้านเกษตรธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ เกษตรผสมผสาน ว่าเป็นการผลิตผักปลอดภัยจากสารเคมี 2) เกษตรกรเห็นด้วยอย่างยิ่งว่าการปลูกผักปลอดภัยสามารถปลูกได้ในพื้นที่กลางแจ้งและในแปลงที่กางมุ้ง 3) เกษตรกรเห็นด้วยอย่างยิ่งว่าการใช้สารเคมีในการเกษตร จะทำให้เกิดสารพิษตกค้างในพืชผัก 4) เกษตรกรไม่ค่อยเห็นด้วยว่าการใช้สารเคมีทางการเกษตรสามารถเข้าสู่ร่างกายได้แค่เฉพาะทางปากและทางลมหายใจเท่านั้น แต่ยังสามารถสัมผัสได้ทางผิวหนัง ตา และทุกส่วนของร่างกาย 5) เกษตรกรไม่เห็นด้วยว่าการผลิตผักปลอดภัย จะทำให้เกิดสารพิษตกค้างต่อเกษตรกรและความเสี่ยงในการเจ็บป่วย 6) เกษตรกรเห็นด้วยอย่างมากว่าการผลิตผักปลอดภัยจะช่วยลดมลพิษ มลภาวะ และสามารถรักษาสิ่งแวดล้อมได้ 7) เกษตรกรเห็นด้วยอย่างยิ่งกับการผลิตผักปลอดภัยที่ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยหมักชีวภาพ และใช้สารสกัดจากพืช 8) เกษตรกรไม่แน่ใจว่าผักปลอดภัยจะต้องมีภาชนะมิดชิดหรือเพียงแต่ติดสลากให้ชัดเจน 9) เกษตรกรไม่แน่ใจว่าการขนส่งผักปลอดภัยสามารถขนส่งร่วมกับสินค้าทั่วไปได้หรือไม่ และ 10) เกษตรกรไม่ค่อยเห็นด้วยว่าผักปลอดภัยสามารถเก็บรักษาได้โดยการแช่แข็งหรือฉายรังสี ซึ่งผลดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาของเซเยอร์ (Sayers, R. 2006 : 124) พบว่า การสร้างความตระหนักที่มุ่งหวังให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้น เป็นกระบวนการที่จะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

เพื่อให้เวลาในการปรับตัวของกลุ่มเป้าหมายตั้งแต่ 1) มีการแสดงความรับรู้รับทราบว่าพฤติกรรมที่ชี้ให้เห็นว่าตระหนักนั้น ประกอบด้วยพฤติกรรมใดบ้าง 2) มีการยอมรับ และสนับสนุนพฤติกรรมดังกล่าวนั้น 3) มีการแสดงความตั้งใจ และตัดสินใจที่จะประพฤติเช่นนั้น 4) การประพฤติและปฏิบัติอย่างตั้งใจต่อเนื่องและยั่งยืน และ 5) มีการรักษาพฤติกรรมดังกล่าวไว้และส่งเสริมให้คนอื่น ๆ ยอมรับพฤติกรรมนั้น และให้แสดงความตั้งใจและปฏิบัติเช่นเดียวกันกับตนในบางกรณีการส่งเสริมความตระหนักเพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทัศนคติและความเชื่อนั้น มีความจำเป็นต้องใช้เทคนิควิธีที่มีความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมายในระหว่างกระบวนการสร้างความตระหนักไปในเวลาเดียวกันและยังสอดคล้องกับคอนเซ็ปต์และคณะ (Gonsalves, J., T. Becker, A. Braun, D, 2005 : 434) ที่กล่าวว่า การพัฒนาด้านการเกษตรนั้น ไม่เพียงแต่ข้อมูลวิชาการเท่านั้นที่เป็นสิ่งจำเป็น แต่ยังต้องคำนึงถึงมิติด้านวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจและการเมืองด้วยเช่น โครงสร้างทางสังคม เพศ พฤติกรรม สิทธิประโยชน์การใช้ที่ดิน และนโยบายของภาครัฐ เป็นต้น นอกจากนี้กระบวนการมีส่วนร่วมยังทำให้การวิจัยและพัฒนาสามารถตอบสนองต่อปัญหาความต้องการและโอกาสที่ได้รับการแจกแจงวินิจฉัยโดยผู้เกี่ยวข้องโดยตรง ช่วยวิเคราะห์และประเมินทางเลือกโดยใช้ภูมิความรู้และทรัพยากรในท้องถิ่น ทำให้นวัตกรรมที่ได้มีความเหมาะสมต่อสภาพ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมืองของท้องถิ่น และช่วยส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนและนำผลที่ได้ไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ

2. ผลการศึกษาสภาพการตัดสินใจขยายการผลิตและการตลาดในการผลิตผักปลอดภัยของเกษตรกรเกษตรกรกลุ่มนี้มีความต้องการที่จะผลิตผักปลอดภัยต่อไป อีกทั้งยังวางแผนในอนาคตว่าจะมีการขยายพื้นที่ปลูกให้มากขึ้นเพื่อที่จะได้ปลูกพืชผักที่หลากหลายตรงตามความต้องการของตลาดผู้บริโภค การเพิ่มช่องทางในการจำหน่ายให้มากขึ้นมีการวางแผน คาดการณ์/ และมองตลาดเพื่อการปรับเปลี่ยนแผนการผลิตและการตลาดอย่างต่อเนื่องสิ่งที่เป็นกังวลของเกษตรกรที่ส่งผลต่อการตัดสินใจขยายการผลิตและการตลาด คือ ไม่มีผู้สืบทอดธุรกิจปลูกผักในครัวเรือนและสินค้าไม่มีตราหือหรือแบรนด์เป็นของตัวเองทำให้สินค้าไม่เป็นที่รู้จักภายใต้การผลิตและการตลาดของเกษตรกรอาชีพปลูกผักเป็นอาชีพรองจากอาชีพหลักคือการทำนาซึ่งเป็นอาชีพรองที่มีความสำคัญสามารถสร้างรายได้ที่แน่นอนและต่อเนื่องตลอดทั้งปี ส่วนใหญ่เกษตรกรมีการใช้สารเคมีในแปลงผลิตผักโดยมากเป็นลักษณะของการผสมผสานระหว่างการใช้สารเคมีและสารชีวภาพ เพื่อให้ได้ปริมาณและคุณภาพผลผลิตเกษตรตามความต้องการของผู้บริโภค ในครั้งนี้สามารถนำมากำหนดเป็นแนวทางการขยายการผลิตและการตลาดผักปลอดภัยตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ได้ดังนี้ 1) วิเคราะห์จัดทำแผนรายแปลง จัดทำแผนธุรกิจ ปรับปรุงข้อมูลพื้นฐานแปลง ประเมินผลและจัดเก็บข้อมูลผลการดำเนินงานของกลุ่ม 2) ถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกรเน้นการถ่ายทอดความรู้ 3) เพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร : สนับสนุนวัสดุในการพัฒนาคุณภาพเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร ประกอบการให้ความรู้ด้านการพัฒนาคุณภาพ 4) ถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกร (เน้นการถ่ายทอดความรู้เรื่อง การลดต้นทุนการผลิต การเพิ่ม

ประสิทธิภาพพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรสู่ Smart Farmer และความเข้มแข็งของเกษตรกรกลุ่ม/องค์กร/วิสาหกิจชุมชน การตลาดและเชื่อมโยง) โดยจัดเวทีวิเคราะห์แบบมีส่วนร่วมของสมาชิกเพื่อวิเคราะห์/ศักยภาพกลุ่ม และ 5) สนับสนุนปัจจัย/วัสดุอุปกรณ์การเรียนรู้จัดทำแปลงเรียนรู้เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตโดยผ่านกระบวนการการมีส่วนร่วมของสมาชิก ซึ่งแนวทางการตัดสินใจการขยายการผลิตของเกษตรกรและขยายพื้นที่การปลูกให้มากขึ้นเพื่อที่จะปลูกพืชผักที่หลากหลายตรงตามความต้องการของตลาดผู้บริโภค ต้องมีการปรับตัวทั้งการผลิต การตลาด การเพิ่มช่องทางในการจำหน่ายให้มากขึ้น มีการวางแผนและคาดการณ์/เพื่อการปรับเปลี่ยนแผนการผลิตและการตลาดอย่างต่อเนื่อง

3. ผลการศึกษาและวิเคราะห์แนวทางส่งเสริมการลดหรือละเลิกการใช้สารเคมีในการผลิตพืชอาหารของเกษตรกรกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษบ้านนาผาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า การวิจัยและการรณรงค์เพื่อให้มีการลด ละเลิกการใช้สารเคมีในหลายหน่วยงานของประเทศไทยแต่การปรับเปลี่ยนมิใช่เรื่องง่ายเนื่องจากปัญหาการผลิตภาคการเกษตรมีความเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจ อาชีพ และรายได้ของประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ แต่การศึกษาและวิเคราะห์แนวทางส่งเสริมการลดหรือละเลิกการใช้สารเคมีในการผลิตพืชอาหารของเกษตรกรกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษบ้านนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ในครั้งนี้สามารถนำมากำหนดเป็นแนวทางส่งเสริมการลดหรือละเลิกการใช้สารเคมีในการผลิตพืชอาหารของเกษตรกรกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษบ้านนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ได้เป็น 4 แนวทางคือ 1) พัฒนาและขยายเครือข่ายในวงกว้าง เช่น จัดตั้งเครือข่ายระดับตำบล เพิ่มจำนวนสมาชิกของเครือข่ายเดิมที่มีอยู่แล้วในแต่ละหมู่บ้าน 2) พัฒนาศักยภาพในการผลิตของเครือข่าย ทั้งในระดับบุคคล และระดับเครือข่าย ผ่านกระบวนการฝึกอบรม ประชุมสัมมนา และเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ส่งเสริมให้เครือข่ายมีความเข้มแข็งและมีระบบการบริหารจัดการที่ยั่งยืน ได้แก่ 2.1) ข้อมูลและความรู้ที่ทันสมัย เช่น เทคนิคการบริหารจัดการศัตรูพืชที่ไม่ใช้สารเคมี เทคนิคการปลูกพืชที่มีความปลอดภัยต่อผู้บริโภค ข้อมูลการตลาด การจัดระบบและวางแผนการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและผู้บริโภค เป็นต้น 2.2) ปัจจัยการผลิต เช่น การจัดสรรน้ำเพื่อการเกษตร และเครื่องมือและอุปกรณ์การผลิต ได้แก่ เครื่องบดย่อยเศษพืช และหม้อนึ่งฆ่าเชื้อสำหรับการเพาะเห็ด เป็นต้น 2.3) เครือข่ายการตลาดอาหารปลอดภัยและอาหารอินทรีย์ เพื่อเพิ่มช่องทางการจำหน่ายผลผลิตของเกษตรกรเพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปจำหน่ายในเมือง 2.4) งบประมาณหรือกองทุนเพื่อพัฒนาเครือข่าย 3) พัฒนาความร่วมมือกับหน่วยงาน องค์กรภายนอก ทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และ 4) ส่งเสริมและสร้างความตระหนักให้กับเยาวชน เช่น การส่งเสริมให้มีการนำพืชอาหารที่ปลอดภัยมาเป็นวัตถุดิบในการผลิตอาหารกลางวันภายในโรงเรียน การกำหนดให้สถานศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษาทุกแห่งต้องมีพื้นที่ปลูกพืชผักที่ไม่ใช้สารเคมี การกำหนดหลักสูตรการปลูกผักปลอดสารพิษในชั้นเรียนตั้งแต่ระดับประถมศึกษา ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของธัญญารักษ์ (Tanyaporn และคณะ) ที่ได้นำแนวคิดมุมมองต่างระดับของ Geels(2002 : 1257–1274) มาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์เงื่อนไขปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการ

ขยายตัวของการผลิตข้าวอินทรีย์ คือ 1) กลุ่มเกษตรกรที่มีการปรับเปลี่ยนสู่การลดใช้สารเคมี หรือ การผลิตในระบบเกษตรอินทรีย์ เริ่มต้นจากการแก้ปัญหาในระดับปัจเจก คือเกษตรกรที่ได้รับแรงบันดาลใจจากการอบรมสัมมนาและตระหนักถึงผลกระทบจากการใช้สารเคมี 2) มีพัฒนาการจากการหนุนช่วยด้านความตระหนักปัญหาผลกระทบจากการใช้สารเคมีจากนักวิชาการ และองค์กรพัฒนาเอกชน 3) มีความตั้งใจมุ่งมั่น เพื่อแก้ปัญหาระบบการผลิตโดยไม่ใช้สารเคมี โดยการทำน้ำหมัก สารสกัดจากพืชเพื่อควบคุมป้องกันแมลง รวมทั้งการจัดเตรียมปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยหมักจากวัสดุที่มีในพื้นที่ และ 4) มีการนำผลผลิตจำหน่ายในตัวเมืองเชียงใหม่ เช่น ตลาดนัดที่หน่วยงานราชการ องค์กรเอกชน โรงพยาบาล โรงเรียนบางแห่ง ซึ่งเป็นการดำเนินงานด้วยตัวเกษตรกรเองตั้งแต่การผลิตการหาปัจจัยการผลิต และการตลาด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้

1. สำนักงานเกษตรจังหวัดชัยภูมิ ควรเข้ามาหนุนเสริมให้ความรู้และพัฒนากระบวนการผลิตผักปลอดภัยของเกษตรกรอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยและสามารถลดต้นทุนการผลิตเพื่อให้กระบวนการผลิตของเกษตรกรได้มาตรฐานมากยิ่งขึ้น และภาครัฐจำเป็นต้องแลกเปลี่ยนความรู้และเรียนรู้ และประสบการณ์ในการปลูกผักปลอดภัย เพื่อชี้ให้เห็นช่องทางใหม่ทั้งการผลิตและการตลาดกับภาคเอกชนหรือบริษัทที่ทำธุรกิจกับเกษตรกร
2. ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรจังหวัดชัยภูมิ ควรให้ความรู้สนับสนุน และส่งเสริมให้เกษตรกรใช้สารอินทรีย์ ทดแทนการใช้สารเคมีในการผลิตให้มากขึ้น รวมทั้งมีกระบวนการสนับสนุนส่งเสริมเกษตรกรให้มีความรู้และสามารถเข้าสู่กระบวนการการปลูกผักปลอดภัย อย่างเต็มรูปแบบให้เป็นรูปธรรม
3. เพื่อความยั่งยืนของกระบวนการผลิตผักปลอดภัยให้กับชุมชน ควรสร้างคนรุ่นใหม่ มาสืบทอดการผลิตผักปลอดภัยจากสารเคมีเพิ่มมากขึ้น
4. ผลการวิจัยพบองค์ความรู้เกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมและสร้างความตระหนักให้กับเยาวชนในสถานศึกษา เช่น การกำหนดหลักสูตรการปลูกผักปลอดสารพิษหรือเกษตรกรรมธรรมชาติในชั้นเรียนตั้งแต่ระดับประถมศึกษา การกำหนดให้สถานศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษาทุกแห่ง ต้องมีพื้นที่ปลูกพืชผักที่ไม่ใช้สารเคมี เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ ฝึกปฏิบัติทั้งทางด้านการผลิตและการวางแผนการผลิตในระดับโรงเรียน การส่งเสริมให้มีการนำพืชอาหารที่ปลอดภัยมาแปรรูปวัตถุดิบในการผลิตอาหารกลางวันภายในโรงเรียน ตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล หรือก่อนวัยเรียน

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้

1. ควรมีการศึกษารูปแบบหรือปัจจัยที่สร้างเสริมศักยภาพของเครือข่ายเกษตรกรกลุ่มปลูกพืชผักปลอดภัย ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิให้ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการของเครือข่ายอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน
2. ควรมีการศึกษาความปลอดภัยของการผลิตสินค้าเกษตรอื่นๆ เช่น ข้าว พริก ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของชาติ และอาหารแปรรูปจากผลผลิตเกษตร เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมตลอดห่วงโซ่ อุปทาน และเป็นแนวทางในการยกระดับความปลอดภัยอาหารในจังหวัดชัยภูมิได้
3. ควรมีการศึกษารูปแบบหรือปัจจัยที่สร้างเสริมความเข้มแข็งในการลดใช้สารเคมีในการผลิตพืชอาหารปลอดภัยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2557). การผลิตพืชผักปลอดภัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ สำนักพัฒนาการถ่ายทอดเทคโนโลยี
- ดุขฎิ พรหมทัต. (2554). รายงานการวิจัยเรื่องความตระหนักของเกษตรกรในการใช้สารเคมีในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ
- วรารณ ปัญญาดี. (2551). การขับเคลื่อนสู่วิถีเกษตรปลอดภัยจากสารพิษ กรณีการปลูกพืชผัก. วารสารเศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์. 26 (1), 107–127.
- อินทราภรณ์ มงคลจรกิตติ และ สมศักดิ์ มงคลจรกิตติ. (2560). การพัฒนากระบวนการผลิตดาวเรืองเพื่อเข้าสู่มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรจังหวัดชัยภูมิ. รายงานวิจัย. คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ.
- Geels, F.W. 2002. *Technological Transitions as Evolutionary Reconfiguration Processes: A Multi-level Perspective and A Case-study*. Research Policy 32, 1257–1274.
- Gonsalves, J., T. Becker, A. Braun, D. Campilan, H. De Chavez, E. Fajber, M. Kaporiri, J. Rivaca-Caminade and R. Vernooy (eds). (2005). *Participatory Research and Development for Sustainable Agriculture and Natural Resource Management*. A Sourcebook Volume 1: Understanding Participatory Research and Development. International Potato Center-Users' Perspectives with Agricultural Research and Development, Laguna, Philippines and International Development Research Center, Ottawa, Canada.
- Sayers, R. (2006). *Principles of Awareness Raising: Information literacy, a case study*. UNESCO Bangkok, 124 pp.